

Театр і війна: як створювали виставу "Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити" в театрі Франка

23 грудня і 5 січня в театрі Франка — прем'єра вистави "Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити" за відомою політичною п'єсою Бертольта Брехта, яка свого часу була алюзією на історію Гітлера. У 2022 році в Україні п'єса про сходження до влади тирана набула нових сенсів.

Про що п'єса

Культурний німецький драматург Бертольд Брехт, засновник найвідомішого німецького театру "Берлінер Ансамбль", задумав п'єсу ще 1938 року, під час перебування в Штатах. Письменник був у вимушеній еміграції: позаяк нацистська влада вважала драматурга своїм ворогом, він змушений був виїхати з країни ще 1935 року. П'єсу Брехт написав тільки у 1941 році. Тоді Німеччина вже захопила більшу частину континентальної Європи — світом ширилася масштабна та кривава війна. Брехт відчував прийдешню катастрофу й намагався попередити про неї.

Події у виставі "Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити" відбуваються в 1930-ті в Чикаго. Головний герой — молодий гангстер, який іде по головах до своєї мети, а допомагає йому на хибному шляху до висот найближче оточення. Але п'єсу Брехта не варто сприймати буквально: це політичний памфлет, сатира на Адольфа Гітлера та його оточення. Алюзії майже прямі: в головному героєві Артуро Уї легко впізнати Гітлера, у Старому Догсборо (його грають Олексій Богданович та Олег Стальчук) — Пауля фон Гінденбурга, відомого німецького політичного діяча, головнокомандувача Східного фронту під час Першої світової війни, а в Джузеппі Дживолі (Іван Залуський та Павло Шпегун) — Йозефа Геббельса.

Кожен розділ п'єси автор доповнює історичними коментарями — пояснюючи певні періоди в кар'єрі Гітлера.

Вистава як реакція театру на війну

П'єса Брехта — складна, багатозарова й багатослівна, і, зважаючи на прив'язування до конкретного історичного періоду й персонажа, вона не є надто популярною у світових театрах. Найвідоміша її постановка — вистава 1959 року у виконанні рідного театру драматурга "Берлінер Ансамбль", яка свого часу була неймовірно популярною в Європі. Чому через майже 70 років після написання цієї п'єси її ставить український театр? Відповідь має головний режисер театру Франка, один із найвідоміших українських постановників Дмитро Богомазов.

"Якщо не сталося б повномасштабної війни, цієї вистави теж не було б, — розповідає Дмитро. — Я взагалі думав, що ця п'єса давно забута, і що вона вже ніколи нікому не знадобиться. Вона написана про диктатора та про його шлях, а з'ясувалося, що з'явився інший диктатор, і його шлях — він майже такий самий. Вона стала актуальною поза нашим бажанням".

Ідея поставити п'єсу "Кар'єра Артура Уї, яку можна було спинити" виникла навесні, коли театр відновив свою роботу. Дмитро Богомазов зізнається: коли почалося повномасштабне вторгнення, було взагалі незрозуміло, яке місце буде відведено

театру в цьому новому світі, адже наш старий світ повністю зламався... І взагалі чи є місце театру зараз?

Коли трупа знову зібралася разом, постало питання: як заново знаходити нові сенси, навіщо потрібен театр і яким він має бути? Згодом головний режисер відмовився від планів ставити п'єсу "Тартюф" Мольєра до 400-річчя драматурга — і замість феєричної комедійної п'єси, написаної 360 років тому, трупа розпочала роботу над історією кривавого тирана. Так п'єса Брехта стала відповіддю театру на виклик війни, на реальні події, що точаться навкруг нас тут і зараз.

"Ніби не ми її вибрали, а вона — нас", — каже Дмитро Богомазов.

Як працює театр під час війни

Робота українських театрів під час війни — в якомусь сенсі героїство, адже створювати нові вистави поміж сигналів про повітряну тривогу та обстріли Києва — емоційно дуже непросто. Але театр Франка працює попри все: "Кар'єра Артура Уї, яку можна було спинити" — третя прем'єра за цей рік, після успішної вистави "Калігула" та "Авантюра Никодима Дизми". Окрім того, за цей час театр підготував музичні проєкти "Музи не мовчать" та "Файний Франко Fusion", в якому артисти театру виконують як пісні українського визвольного руху, так і авторську музику. За літо й осінь трупа майже 100 разів відіграла цей концерт у полях — у шпиталях і військових частинах по всій країні, зі сходу до півдня.

Водночас Дмитро Богомазов зізнається, що творити сьогодні в емоційному сенсі — це виклик, адже душа бентежна...

"Робити вистави зараз — дуже складно, а іноді й практично неможливо. Передусім тому, що наша робота пов'язана з тонкими механізмами нервової організації. Емоційна напруга не зникає, вона тільки накопичується. І якщо в інших наших колег-митців є об'єкти, з якими вони працюють, — полотно для художника, чи скрипка для музиканта, то в артиста є тільки він сам, і ця тонка матерія — його душа. Вона і є інструментом для актора, але зараз ця душа — вона про інше живе і думає..."

А проте робочі театри в країні під час війни — це певний знак, що життя триває, і що тил тримає удар, упевнений режисер.

"Театр — це дорога штука. Вона дорога навіть для нормального життя, а для воєнного й поготів. Але, з іншого боку, це ознака життєздатності держави, і ми вдячні державі, що нас не припиняють фінансувати. Держава цим показує, що вона тримається". Для того, щоб втілити цю виставу в життя, театр також займався своєрідним фандрайзингом, адже держава сьогодні покриває тільки необхідний мінімум. Так, виставу підтримав відомий український режисер та кінопродюсер Олег Кохан, а також Сергій Бадрітдінов та Ігор Зубицький.

Як українці перетворюють страшне на смішне

Попри складність теми, в інтерпретації Дмитра Богомазова та команди театру "Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити" — яскрава, музична, експресивна. Зокрема й завдяки виконавцям головної ролі — це харизматичний молодий актор Віталій Ажнов (варто також подивитися його в "Калігулі!") та Іван Шаран, якого глядачі пам'ятають за виставами "Коріолан" та "Украдене щастя".

"Цей твір дуже сатиричний, — каже Дмитро Богомазов. — Тому буде багато сміху. Це взагалі притаманно українцям — вони перетворюють на сміх дуже багато страшного й у такий спосіб наче перемелюють усе, переробляють цей жах у щось, що можна пережити. Ми у виставі робимо те саме, поєднуючи смішне і страшне, гарне і потворне".

"Кар'єру Артуро Уї, яку можна було спинити" можна побачити в театрі Франка 22

грудня й 5 січня

ДАР'Я СЛОБОДЯНИК. [Vogue](https://www.vogue.com.ua)